

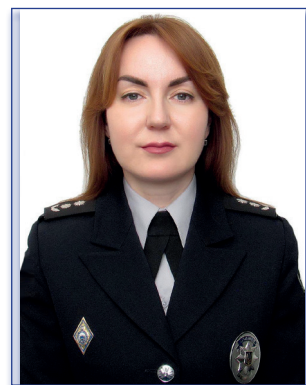
DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.10>
УДК 343.98 (477)

Влада Гусева,

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри криміналістики та судової експертології навчально-наукового
інституту №1 Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>,
e-mail: vguseva989@ukr.net;

Крістіна Романаускас,

докторка філософії з права, докторантка Національного наукового центру «Інститут
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
м. Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9545-9755>,
e-mail: kristina.r7@ukr.net



Влада Гусева

Структура методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги

Ефективне розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, потребує формування науково обґрунтованої та системно вибудованої криміналістичної методики, здатної враховувати складність цієї категорії злочинів, їх латентний характер і специфіку суб'єкта. Метою статті визначено теоретичне обґрунтування структури криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання професійної правничої допомоги та формування оптимальної моделі її побудови з урахуванням сучасних викликів правозастосовної практики. У статті зауважено, що ефективна методика має будуватися як багаторівнева система, що поєднує видові методики, їх узагальнення та деталізацію через мікрометодики. Обґрунтовано, що її структура повинна охоплювати криміналістичну характеристику злочину, обставини, що підлягають доказуванню, типові слідчі ситуації та алгоритми дій, організаційно-планувальні аспекти розслідування, тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, заходи подолання протидії, використання спеціальних знань і профілактичний компонент. Констатовано, що запропонований підхід забезпечує системність, адаптивність і практичну спрямованість криміналістичної методики, а також створює підґрунтя для підвищення ефективності досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, досудове розслідування, злочин проти правосуддя, правнича допомога, криміналістична методика, криміналістична класифікація, слідча (розшукова) дія, тактичний прийом, тактична операція, посягання на життя і здоров'я.

Постановка наукової проблеми. Розвиток криміналістики сьогодні визначається впливом науково-технічного прогресу, зростанням рівня «технологізації» криміналістичних знань і тісною інтеграцією із сучасною правовою системою. Це створює передумови для уніфікації криміналістичних рекомендацій, орієнтованих на досягнення практичних результатів, сприяє ефективному реагуванню на актуальні потреби правозастосовної діяльності та забезпечує швидке впровадження інноваційних наукових розробок у практику¹.



Крістіна Романаускас

¹ Шепитько В. Ю. Предмет, система и задачи криминалистики в XXI веке [The Subject, System, and Objectives of Criminalistics in the 21st Century]. *Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика*. 2013. Ч. II. С. 43.

В аспекті розслідування злочинів таким збірним поняттям є криміналістична методика, яку традиційно розуміють як систему науково обгрунтованих і практично перевірених рекомендацій щодо виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень².

Структура окремих криміналістичних методик не є уніфікованою та може істотно варіюватися залежно від характеру кримінального правопорушення, особливостей механізму його вчинення, слідової картини й інших криміналістично значущих чинників. Водночас методика розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги, на сьогодні не отримала належного наукового опрацювання та системного викладення.

З огляду на суспільну небезпечність таких посягань і їх спрямованість на підрив гарантій правничої діяльності, дослідження структури відповідної криміналістичної методики набуває особливої актуальності. У зв'язку з цим вбачається доцільним зосередити увагу на теоретичному обгрунтуванні її структурних елементів і визначенні оптимальної моделі побудови з урахуванням специфіки досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній криміналістичній науці проблематика формування, структурування та розвитку криміналістичних методик розслідування злочинів, у тому числі в умовах воєнного стану, отримала ґрунтовне відображення у працях як класиків криміналістики, так і сучасних дослідників.

Так, у роботі В. О. Гусевої (2023) розкрито питання визначення структури криміналістичної методики розслідування, зокрема у контексті злочинів, пов'язаних із рейдерством. Авторка акцентує увагу на необхідності системного підходу до побудови методики, що передбачає узгодженість її елементів та орієнтацію на практичні потреби розслідування³.

Фундаментальні теоретичні засади криміналістичних методик висвітлено у монографії В. А. Журавля, який обґрунтовує сучасні наукові концепції їх формування, визначає їх структуру, функції та роль у системі криміналістичного забезпечення⁴. Важливе значення для становлення цієї проблематики мають і класичні напрацювання О. Н. Колесниченка, який одним із перших сформулював наукові та правові основи методики розслідування окремих видів злочинів, заклавши підґрунтя для подальших досліджень⁵.

Питання еволюції та перспектив розвитку криміналістичних методик досліджує О. В. Федосова (2020), яка аналізує тенденції їх становлення та визначає основні напрями модернізації з урахуванням сучасних викликів⁶. У свою чергу, Р. Л. Степанюк (2016) акцентує увагу на проблемах розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кри-

ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало жодних спеціальних грантів від фінансуючих організацій у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Фінансуюча сторона не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

УЧАСНИКИ

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї статті, дослідженні прецедентного права, написанні та редагуванні, і несе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

CREATIVE COMMONS 4.0 ATTRIBUTION INTERNATIONAL (CC_BY_4.0)

Це стаття з відкритим доступом, поширена на умовах Ліцензії атрибуції Creative Commons (CC_BY_4.0), що дає змогу необмежено використовувати, поширювати й відтворювати на будь-якому носії за умови посилання на оригінального(-их) автора(-ів) та джерела.

² Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ [Economic Crimes: A Forensic Analysis]. Харьков: Консум, 1999. С. 120; Степанюк Р. Л. Сучасні криміналістичні засоби та методи протидії злочинності [Modern forensic tools and methods for combating crime]: навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, В. О. Гусева; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2024. С. 82.

³ Гусева В. О. До питання визначення структури криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з рейдерством [On the issue of defining the structure of forensic investigative methods for criminal offenses related to corporate raiding]. Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану : зб. мат-лів III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди відзнач. Дня науки – 2023 в Україні (м. Київ, 23.05.2023). Київ, 2023. С. 59–62. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5df7785a-79b8-4824-8857-3683272bd225/content>.

⁴ Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції [Forensic Methods: Modern Scientific Concepts]: монографія. Харків: Апостіль, 2012. 304 с.

⁵ Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений [The Scientific and Legal Foundations of Investigative Methods for Specific Types of Crimes]: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харьков, 1967. 509 с.

⁶ Федосова О. В. Становлення та перспективи розвитку криміналістичної методики розслідування злочинів [The Development and Future Prospects of Forensic Methods in Criminal Investigations]. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020 № 46. С. 174–178. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.36>.

Husieva Vlada,
Kristina Romanaukas,

**STRUCTURE OF
METHODOLOGY FOR
INVESTIGATING CRIMINAL
OFFENSES COMMITTED IN
THE FIELD OF PROVIDING
PROFESSIONAL LEGAL AID**

Effective investigation of criminal offenses committed in the field of professional legal aid requires a scientifically sound, systematically constructed forensic methodology that accounts for the complexity of this category of crimes, their latent nature, and the specificity of the subject. The aim of the article is to provide a theoretical justification for the forensic methodology for investigating criminal offenses in the context of professional legal aid and to develop an optimal model for its construction, taking into account modern challenges in law enforcement practice. The article notes that an effective methodology should be built as a multi-level system that combines specific methodologies, generalizes them, and details them through micromethodologies. It is substantiated that its structure should include the forensic characteristics of the crime, circumstances subject to proof, typical investigative situations, and action algorithms, organizational and planning aspects of the investigation, tactical features of conducting investigative (search) actions, measures to overcome counteraction, use of special knowledge, and a preventive component. It is stated that the proposed approach ensures the systematicity, adaptability, and practical orientation of the forensic methodology and creates a basis for increasing the efficiency of the pre-trial investigation.

Keywords: criminal offense, pre-trial investigation, crime against justice, legal aid, forensic methodology, forensic classification, investigative (search) action, tactical technique, tactical operation, assault on life and health.

мінальної юстиції, підкреслюючи необхідність її адаптації до змін у законодавстві та практиці⁷.

Особливості розвитку криміналістичних методик в умовах воєнного стану розкрито у праці Ю. М. Чорноус (2022), де визначено ключові напрями їх трансформації з урахуванням нових викликів, пов'язаних із розслідуванням воєнних злочинів⁸. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик ґрунтовно досліджено Б. В. Щур, який розкриває їх методологічні засади та значення для ефективного доказування⁹.

Окремі аспекти формування та реалізації криміналістичних методик у конкретних категоріях кримінальних правопорушень, зокрема корупційних, аналізуються у працях В. М. Шевчук (2022) та В. Ю. Шепітько (2020). Вони обґрунтовують необхідність системного підходу до побудови методик, визначають їх місце у структурі криміналістичного забезпечення та підкреслюють значення уніфікації підходів до розслідування окремих видів злочинів¹⁰.

Таким чином, аналіз зазначених наукових джерел свідчить про наявність значного теоретичного підґрунтя для подальшого розвитку криміналістичних методик, водночас підтверджуючи необхідність їх адаптації до сучасних умов, зокрема до викликів, пов'язаних із розслідуванням воєнних злочинів.

Мета статті – визначити структуру криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання професійної правничої допомоги.

Викладення основного матеріалу дослідження. З метою конструювання ефективних криміналістичних методик розслідування окремих видів злочинів у науковій літературі обґрунтовується залежність їх змісту та структури від низки ключових чинників. Серед них виокремлюють, зокрема, видові характеристики кримінального правопорушення, особу правопорушника, ретроспективний характер пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні, ситуаційну обумовленість процедури розслідування, а також рівень розвитку технічних і тактико-криміналістичних засобів. Саме сукупний вплив цих чинників, як слушно вказують вчені, визначає логіку побудови методики, її змістовне наповнення та прикладну спрямованість¹¹.

Ураховуючи, що кримінальні правопорушення можуть бути об'єднані в окремі групи на підставі низки обставин, свого часу вчені обґрунтува-

⁷ Степанюк Р. Л. Проблеми розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кримінальної юстиції України [Challenges in the Development of Forensic Methods Amid Criminal Justice Reform in Ukraine]. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2016. № 1 (12). С. 236–245.

⁸ Чорноус Ю. М. Напрями розвитку криміналістичної методики в Україні в умовах воєнного стану [Directions for the Development of Forensic Methods in Ukraine Under Martial Law]. Актуальні питання криміналістики та судової експертизи : матер. міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 35–38.

⁹ Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик [Theoretical Foundations of the Development and Application of Forensic Methods]: дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2011. 407 с.

¹⁰ Шевчук В. М. Формування та реалізації криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень [The Development and Implementation of Forensic Methods for Investigating Corruption-Related Criminal Offenses]. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 450–455; Шепітько В. Ю. Система криміналістичних методик розслідування корупційних злочинів: постановка проблеми [A System of Forensic Methods for Investigating Corruption Crimes: Statement of the Problem]. Запобігання корупції у приватному секторі : матер. наук.-практ. онлайн «круглого столу», присвяченого 25-річчю із дня створення НДІ вивчення проблем злочинності та 95-річчю із дня народження акад. Володимира Сташиса (м. Харків, 1 лип. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 160–163.

¹¹ Шепітько М. В. Проблеми методико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів проти правосуддя [Issues in the Methodological and Forensic Support of Investigations into Crimes Against Justice]. Кримінальний процес і криміналістика: виклики часу : збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 24 січня 2020 р.) / орг. ком. В.Т. Нор, Н.Р. Бобченко, І.І. Когутич [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 272–273.

Vlada Husieva,
Kristina Romanasukas

**STRUKTUR DER METHODIK
ZUR UNTERSUCHUNG VON
STRAFTATVERLETZUNGEN
IM BEREICH DER
GEWÄHRLEISTUNG
VON PROFESSIONELLER
RECHTSHILFE**

Eine wirksame Aufklärung von Straftaten im Rahmen der professionellen Prozesskostenhilfe erfordert eine wissenschaftlich fundierte, systematisch aufgebaute forensische Methodik, die der Komplexität dieser Kriminalitätskategorie, ihrer latenten Natur und der Spezifität des Themas Rechnung trägt. Ziel des Artikels ist es, die forensische Methodik zur Aufklärung von Straftaten im Rahmen der professionellen Prozesskostenhilfe theoretisch zu begründen und unter Berücksichtigung moderner Herausforderungen in der Strafverfolgungspraxis ein optimales Modell für deren Konstruktion zu entwickeln. Der Artikel weist darauf hin, dass eine effektive Methodik als mehrstufiges System aufgebaut sein sollte, das spezifische Methodologien kombiniert, verallgemeinert und durch Mikromethodologien detailliert. Es wird konkretisiert, dass seine Struktur die forensischen Merkmale der Straftat, beweispflichtige Umstände, typische Ermittlungssituationen und Handlungsalgorithmen, organisatorische und planerische Aspekte der Ermittlungen, taktische Merkmale der Durchführung von Ermittlungs(durchsuchungs-)maßnahmen, Maßnahmen zur Überwindung von Gegenmaßnahmen, den Einsatz von Spezialwissen und eine präventive Komponente umfassen soll. Es wird festgestellt, dass der vorgeschlagene Ansatz die Systematik, Anpassungsfähigkeit und Praxisorientierung der forensischen Methodik gewährleistet und eine Grundlage für die Steigerung der Effizienz der vorgerichtlichen Ermittlungen schafft.

Schlüsselwörter: Straftat, vorgerichtliche Ermittlungen, Verbrechen gegen die Gerechtigkeit, Prozesskostenhilfe, forensische Methodik, forensische Klassifizierung, Ermittlungs-(Durchsuchungs-) Aktion, taktische Technik, taktische Operation, Angriff auf Leben und Gesundheit.

Структура методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги

ли потребу дослідження їх саме у такому форматі. Розвиток цієї ідеї простежується у концепції В. А. Журавля, який порушує питання формування цілісної конфігурації системи криміналістичних методик. Учений пропонує розглядати її як багаторівневу структуру, що включає базову методiku, видові та підвидові методики, родові, міжродові, а також комплексні криміналістичні методики. Особливу увагу він приділяє можливості виокремлення родових методик, які об'єднують групи злочинів за ознакою спільного родового об'єкта та криміналістично значущих характеристик¹².

Водночас у науковій дискусії ця позиція не є беззаперечною. Ідея формування родових (групових) методик піддавалася аналізу й іншими дослідниками В. П. Бахіним, Г. Ю. Жирним, Г. А. Матусовським та ін.¹³ Однак її практична доцільність викликає обґрунтовані сумніви. Як слушно зауважує М. В. Шепітько, надмірна узагальненість таких методик не дозволяє забезпечити необхідний рівень конкретизації рекомендацій, що є критично важливим для ефективного розслідування¹⁴. Відтак учений наголошує, що побудова криміналістичних методик розслідування злочинів проти правосуддя має здійснюватися передусім на рівні окремих видів кримінальних правопорушень, передбачених кримінальним законом (завідомо неправдиве повідомлення про злочин, завідомо неправдиві показання, постановлення завідомо неправосудного рішення тощо). Водночас такі методики доцільно об'єднувати у єдиний комплекс за ознакою належності до відповідного розділу Особливої частини кримінального законодавства або за іншими домінуючими криміналістичними характеристиками¹⁵.

Оптимальна модель побудови криміналістичних методик розслідування злочинів проти правосуддя полягає у поєднанні видових методик із комплексними узагальненнями та їх подальшого деталізацією через мікрометодики. Саме такий підхід дозволяє забезпечити належний рівень методичного забезпечення діяльності слідчого та підвищити ефективність розслідування відповідної категорії кримінальних правопорушень.

Узагальнення сучасного стану наукової розробленості засвідчує, що на сьогодні відсутня цілісна й усталена система криміналістичних методик розслідування окремих видів злочинів проти правосуддя, а також їхніх груп. Фрагментарність наявних напрацювань не дозволяє забезпечити належний рівень методичного супроводу цієї категорії проваджень. Таку ситуацію М. В. Шепітько пояснює наявністю низки об'єктивних чинників. По-перше, злочини проти правосуддя істотно відрізняються як від інших груп кримінальних правопорушень, так і між собою за механізмом учинення, характером слідової інформації та доказовими джерелами. По-друге, їхнє розслідування характеризується підвищеною складністю, що пов'язана з латентністю, необхідністю оцінювання процесуальної діяльності інших учасників провадження та тісним

¹² Журавель В. А. Окремі методики в системі криміналістичних знань [Specific methods within the field of forensic science]. Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична. 2015. Вип. 1. С. 187–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlkau_2015_1_20.

¹³ Бахін В.П. Криминалистическая методика [Forensic Methods]: лекция. Киев, 1999. С. 21, 22; Жирний Г.Ю. Деякі питання криміналістичної методики. Конституція України – основа модернізації держави і суспільства [Some Issues in Forensic Methodology. The Constitution of Ukraine: The Foundation for the Modernization of the State and Society]: Матеріали наукової конференції (21-22 черв. 2001 р., м. Харків). Харків: Право, 2001. С. 379-380; Жирний Г. Ю. Структура окремих криміналістичних методик розслідування певних категорій злочинів [The Structure of Specific Forensic Investigation Methods for Certain Categories of Crimes]. Актуальні проблеми сучасної криміналістики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. Ч. 2. Сімф. : Доля, 2002. С. 164-167; Шепітько М. В. Проблеми методико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів проти правосуддя [Issues in the Methodological and Forensic Support of Investigations into Crimes Against Justice]. Кримінальний процес і криміналістика: виклики часу : збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 24 січня 2020 р.) / орг. ком. В.Т. Нор, Н.Р. Бобченко, І.І. Когутіч [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 272-273.

¹⁴ Шепітько М. В. Проблеми методико-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів проти правосуддя [Issues in the Methodological and Forensic Support of Investigations into Crimes Against Justice]. Кримінальний процес і криміналістика: виклики часу : збірник статей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 20-річчя кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 24 січня 2020 р.) / орг. ком. В.Т. Нор, Н.Р. Бобченко, І.І. Когутіч [та ін.]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. С. 272-273.

¹⁵ Шепітько М. В. Знач. твір. С. 272-273.

Vlada Husieva,
Kristina Romanauskas

**STRUCTURE DE LA
MÉTHODOLOGIE D'ENQUÊTE
SUR LES INFRACTIONS
PÉNALES COMMISES DANS LE
DOMAINE DE L'ASSISTANCE
JURIDIQUE PROFESSIONNELLE**

зв'язком із функціонуванням судової системи. Додатковими ускладнювальними чинниками є розподіл підслідності між різними правоохоронними органами, специфіка суб'єкта злочину (нерідко це особи, які самі є учасниками кримінального провадження або здійснюють владні повноваження), а також наявність процесуальних імунитетів і гарантій, зумовлених принципом стримувань і противаг між гілками влади. У сукупності ці обставини об'єктивно ускладнюють уніфікацію підходів до розслідування та потребують розроблення спеціалізованих, диференційованих криміналістичних методик¹⁶.

На підставі викладеного ми вважаємо за можливе виокремлювати групу кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги. При цьому специфіка складів злочинів, що входять до неї, не виключає можливості побудови «мікрометодик», які деталізують окремі аспекти розслідування певних протиправних діянь. Інтеграція таких мікрометодик у загальний комплекс забезпечує високий рівень деталізації та практичної орієнтованості рекомендацій.

Продовжуючи викладену концепцію, доцільно зазначити, що структура криміналістичної методики розслідування відповідної категорії злочинів має будуватися як логічно впорядкована система взаємопов'язаних елементів, кожен із яких виконує самостійну функцію, але водночас забезпечує досягнення спільної мети — ефективного розслідування і доказування у кримінальному провадженні, а також вирішення завдань, визначених ст. 2 КПК України. Такий підхід узгоджується із сучасними науковими підходами до розуміння методики як системи практично орієнтованих рекомендацій.

Передусім у структурі криміналістичної методики доцільно виокремлювати криміналістичну характеристику відповідного виду злочину, яка охоплює типові способи його вчинення, особливості суб'єкта, слідову картину, обставини й інші криміналістично значущі ознаки. Саме цей елемент формує вихідну інформаційну базу для побудови всієї методики та визначає спрямованість подальших рекомендацій.

Наступним ключовим компонентом є система типових слідчих ситуацій і відповідних їм алгоритмів дій, а також обставин, що підлягають установленню під час розслідування. Слід зауважити, що у цій категорії кримінальних правопорушень вони виходять за межі традиційного встановлення факту події та вини особи й охоплюють також процесуальні аспекти діяльності суб'єкта, зокрема обсяг його повноважень, законність прийнятих рішень, мотиви поведінки та умови, що сприяли вчиненню злочину. Це зумовлює необхідність поглибленого аналізу службової діяльності та правового статусу відповідних осіб.

З огляду на динамічність розслідування, особливо в умовах воєнного стану, методика має передбачати варіативність поведінки слідчого залежно від вихідних даних, рівня поінформованості й умов провадження. Це дозволяє забезпечити адаптивність методичних рекомендацій до реальних практичних обставин.

Важливим структурним елементом є також система слідчих версій і напрямів їх перевірки, що відображають логіку доказування та визначають послідовність пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні. У межах цього блоку формуються рекомендації щодо планування розслідування, визначення пріоритетів і координації дій між різними суб'єктами.

Окреме місце посідає блок, присвячений організації та проведенню слідчих (розшукових) дій, який включає тактико-криміналістичні рекомендації щодо їх здійснення, особливості використання спеціальних знань, а також забезпечення належного документування доказової інформації. Саме цей елемент забезпечує практичну реалізацію методики.

Не менш важливим є включення до структури методики рекомендацій щодо використання результатів судових експертиз, взаємодії з експертними установами, а також оцінювання доказів з урахуванням вимог допустимості, достовірності та міжнародної придатності. У сучасних умовах цей блок повинен також враховувати особливості роботи з цифровими доказами та забезпечення безперервного ланцюга їх збереження.

Важливим елементом є також особливості виявлення ознак кримінального правопорушення та початку досудового розслідування. З огляду на латентність таких злочинів значну роль відіграють аналітичні інструменти, робота з інформаційними ресурсами, результати моніторингу, а також виявлення непрямих ознак протиправної діяльності.

Самостійного значення набувають заходи подолання протидії розслідуванню. У справах цієї категорії така протидія має системний і часто інтелектуально організований характер, що вимагає застосування комплексу процесуальних і криміналістичних засобів, спрямованих на

L'efficacité des enquêtes sur les infractions pénales commises dans le cadre de l'aide juridictionnelle requiert l'élaboration d'une méthodologie criminalistique scientifiquement rigoureuse et systématique, capable de prendre en compte la complexité de cette catégorie d'infractions, leur caractère latent et la spécificité du sujet. L'objectif de cet article est la justification théorique de la structure de la méthodologie criminalistique applicable aux enquêtes sur les infractions pénales commises dans le cadre de l'aide juridictionnelle et à proposer un modèle optimal pour sa construction, en tenant compte des enjeux actuels de la pratique policière. L'article fait remarquer qu'une méthodologie efficace doit être conçue comme un système à plusieurs niveaux, combinant des méthodologies spécifiques, leur généralisation et leur détail par le biais de micro-méthodologies. Il est démontré que sa structure doit couvrir les caractéristiques criminalistiques de l'infraction, les circonstances susceptibles d'être prouvées, les situations d'enquête typiques et les algorithmes d'action, les aspects organisationnels et de planification de l'enquête, les spécificités tactiques des actions d'investigation (recherche), les mesures de lutte contre l'opposition, le recours à des connaissances spécialisées et un volet préventif. Il a été constaté que l'approche proposée garantit la systématicité, l'adaptabilité et l'orientation pratique de la méthodologie criminalistique, et crée également une base pour accroître l'efficacité de l'enquête préalable au procès.

Mots clés : infraction pénale, enquête préliminaire, crime contre la justice, aide juridique, méthodologie criminalistique, classification criminalistique, action d'enquête (recherche), technique tactique, opération tactique, atteinte à la vie et à la santé.

¹⁶ Шепітько М. В. Зазнач. твір. С. 277.

Vlada Husieva,
Kristina Romanauskas

STRUKTURA METODOLOGII DOCHODZENIA PRZESTĘPSTW POPEŁNIANYCH W ZAKRESIE ŚWIADCZENIA PROFESJONALNEJ POMOCY PRAWNEJ

Skuteczne dochodzenie w sprawie przestępstw popełnionych w zakresie profesjonalnej pomocy prawnej wymaga uzasadnionej naukowo, systematycznie konstruowanej metodologii kryminalistycznej, która uwzględniła złożoność tej kategorii przestępstw, ich ukryty charakter i specyfikę przedmiotu. Celem artykułu jest przedstawienie teoretycznego uzasadnienia kryminalistycznej metodologii prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych w kontekście profesjonalnej pomocy prawnej oraz opracowanie optymalnego modelu jej konstrukcji, uwzględniającego współczesne wyzwania stojące przed praktyką egzekwowania prawa. W artykule zauważono, że skuteczną metodologię należy budować jako wielopoziomowy system, który łączy określone metodyki, uogólnia je i uszczegóławia poprzez mikro-metodologie. Uzasadniono, że jego struktura powinna uwzględnić kryminalistyczną charakterystykę przestępstwa, okoliczności podlegające dowodowi, typowe sytuacje dochodzeniowe i algorytmy działania, aspekty organizacyjne i planistyczne śledztwa, cechy taktyczne prowadzenia działań dochodzeniowych (poszukiwawczych), środki przeciwdziałania, wykorzystanie wiedzy specjalnej oraz element zapobiegawczy. Stwierdzono, że zaproponowane podejście zapewni systematyczność, adaptowalność i praktyczną orientację metodologii kryminalistycznej oraz stwarza podstawy do zwiększenia efektywności postępowania przygotowawczego.

Słowa kluczowe: przestępstwo, dochodzenie przedprocesowe, przestępstwo przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, pomoc prawna, metodyka kryminalistyczna, klasyfikacja kryminalistyczna, czynność dochodzeniowo-śledcza (poszukiwawcza), technika taktyczna, działania taktyczne, zamach na życie i zdrowie.

Структура методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги

нейтралізацію впливу на свідків, приховування доказів або викривлення інформації.

Не менш важливим є елемент, пов'язаний із особливостями використання спеціальних знань. Йдеться не лише про призначення експертиз, а й про комплексне залучення спеціалістів, використання можливостей цифрової криміналістики, аналізу документів, що дозволяє встановлювати приховані аспекти злочинної діяльності.

Завершальним елементом структури доцільно визначити рекомендації щодо профілактики відповідних кримінальних правопорушень, що відображає превентивну функцію криміналістичної методики та її спрямованість не лише на розслідування, а й на запобігання злочинам.

Таким чином, структура криміналістичної методики має бути багаторівневою, гнучкою й адаптивною, поєднувати загальні концептуальні положення з деталізованими практичними алгоритмами. Особливої ефективності вона набуває за умов інтеграції «мікрометодик», які деталізують окремі аспекти розслідування, що дозволяє забезпечити високий рівень конкретизації рекомендацій і їх безпосередню придатність до практичного застосування.

Висновки. Сучасний етап розвитку криміналістики, який характеризується активною інтеграцією науково-технічних досягнень і цифрових технологій у правозастосовну діяльність, зумовлює необхідність переосмислення підходів до формування криміналістичних методик розслідування. Криміналістична методика обґрунтовано розглядається як системне утворення, що поєднує наукові положення та практичні рекомендації, спрямовані на ефективне виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Встановлено, що на сьогодні відсутня цілісна та належним чином структурована криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання професійної правничої допомоги. Така ситуація зумовлена як складністю цієї категорії злочинів, їх латентним характером, специфікою суб'єкта та процесуальних аспектів його діяльності, так і фрагментарністю наукових розробок і неоднорідністю правозастосовної практики.

Обґрунтовано, що побудова криміналістичної методики має здійснюватися з урахуванням сукупності криміналістично значущих чинників, зокрема особливостей механізму вчинення злочину, характеру слідової картини, ролі суб'єкта та умов розслідування. У зв'язку з цим структура методики не може бути уніфікованою, а повинна мати адаптивний, багаторівневий характер.

Доведено, що найбільш ефективною є модель побудови криміналістичної методики, яка поєднує розроблення окремих видових методик розслідування кримінальних правопорушень із їх подальшою інтеграцією у комплекс узагальнених рекомендацій і деталізацією через мікрометодики. Такий підхід дозволяє забезпечити необхідний рівень конкретизації рекомендацій і водночас зберегти системність методичного забезпечення.

У результаті дослідження сформовано уявлення про оптимальну структуру криміналістичної методики розслідування відповідної категорії злочинів, яка охоплює взаємопов'язані елементи: криміналістичну характеристику, систему обставин, що підлягають доказуванню, типові слідчі ситуації та алгоритми дій, організаційно-планувальні аспекти розслідування, тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, заходи подолання протидії, використання спеціальних знань і профілактичний компонент.

Особливу увагу приділено тому, що для досліджуваної категорії кримінальних правопорушень визначальне значення має аналіз процесуальної діяльності суб'єкта, встановлення меж його повноважень, оцінювання законності прийнятих рішень, а також використання аналітичних і цифрових інструментів для виявлення та доказування відповідних діянь.

Таким чином, запропонований підхід до побудови криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері надання професійної правничої допомоги забезпечує її системність, адаптивність і практичну спрямованість, що створює передумови для підвищення ефективності досудового розслідування та доказування.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з поглибленням теоретичних засад формування таких методик, їх алгоритмізацією, а також розробленням спеціалізованих мікрометодик для окремих складів кримінальних правопорушень, що входять до досліджуваної групи.

References

Bakhyn V.P. Kryminalystycheskaia metodyka [Forensic Methods]: lektsiia. Kyiv, 1999. S. 21, 22;

- Chornous Yu. M. Napriamy rozvytku kryminalistychnoi metodyky v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Directions for the Development of Forensic Methods in Ukraine Under Martial Law]. Aktualni pytannia kryminalistyky ta sudovoi ekspertyzy : mater. mizhvidom. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 25 lystop. 2022 r.) / [redkol.: V. V. Cherniei, S. D. Husariiev, S. S. Cherniavskiy ta in.]. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2022. S. 35–38.
- Fedosova O. V. Stanovlennia ta perspektyvy rozvytku kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia zlochyniv [The Development and Future Prospects of Forensic Methods in Criminal Investigations]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Yurysprudentsiia. 2020 № 46. S. 174-178. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.36>.
- Husieva V. O. Do pytannia vyznachennia struktury kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh z reiderstvom [On the issue of defining the structure of forensic investigative methods for criminal offenses related to corporate raiding]. Aktualnist ta osoblyvosti naukovykh doslidzen v umovakh voiennoho stanu : zb. mat-liv III Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. z nahody vidznach. Dnia nauky – 2023 v Ukraini (m. Kyiv, 23.05.2023). Kyiv, 2023. S. 59–62. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5df7785a-79b8-4824-8857-3683272bd225/content>.
- Kolesnychenko A. N. Nauchnye y pravovyye osnovy metodyky rassledovaniya otdelnykh vydiv prestupleniy [The Scientific and Legal Foundations of Investigative Methods for Specific Types of Crimes]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkov, 1967. 509 s.
- Matusovskiy H. A. Ekonomicheskyye prestupleniya: kryminalysticheskyi analiz [Economic Crimes: A Forensic Analysis]. Kharkov: Konsum, 1999. C. 120; Stepaniuk R. L. Suchasni kryminalistychni zasoby ta metody protydyi zlochynnosti [Modern forensic tools and methods for combating crime]: navch. posib. / R. L. Stepaniuk, V. O. Husieva; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv: KhNUVS, 2024. S. 82.
- Shchur B. V. Teoretychni osnovy formuvannia ta zastosuvannia kryminalistychnykh metodyk [Theoretical Foundations of the Development and Application of Forensic Methods]: dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kharkiv, 2011. 407 s.
- Shepitko M. V. Problemy metodyko-kryminalistychnoho zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv proty pravosuddia [Issues in the Methodological and Forensic Support of Investigations into Crimes Against Justice]. Kryminalnyi protses i kryminalistyka: vykyky chasu : zbiryk statei za materialamy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii z nahody 20-richchia kafedry kryminalnoho protsesu i kryminalistyky Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka (m. Lviv, 24 sichnia 2020 r.) / orh. kom. V.T. Nor, N.R. Bobechko, I.I. Kohutych [ta in.]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2020. S. 272-273.
- Shepitko V. Yu. Systema kryminalistychnykh metodyk rozsliduvannia koruptsiinykh zlochyniv: postanovka problemy [A System of Forensic Methods for Investigating Corruption Crimes: Statement of the Problem]. Zapobihannia koruptsii u pryvatnomu sektori : mater. nauk.-prakt. onlain «kruhloho stolu», prysviachenoho 25 richchiu iz dnia stvorennia NDI vyvchennia problem zlochynnosti ta 95 richchiu iz dnia narodzhennia akad. Volodymyra Stashysa (m. Kharkiv, 1 lyp. 2020 r.). Kharkiv: Pravo, 2020. S. 160–163.
- Shepytko V. Yu. Predmet, sistema y zadachy kryminalistyky v KhKhH veke [The Subject, System, and Objectives of Criminalistics in the 21st Century]. Kryminalistyka y sudebnaia ekspertyza: nauka, obuchenye, praktyka. 2013. Ch. II. S. 43.
- Shevchuk V. M. Formuvannia ta realizatsii kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen [The Development and Implementation of Forensic Methods for Investigating Corruption-Related Criminal Offenses]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 6. S. 450–455;
- Stepaniuk R. L. Problemy rozvytku kryminalistychnoi metodyky v umovakh reformuvannia kryminalnoi yustytzii Ukrainy [Challenges in the Development of Forensic Methods Amid Criminal Justice Reform in Ukraine]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. 2016. № 1 (12). S. 236–245.
- Zhuravel V. A. Kryminalistychni metodyky: suchasni naukovy kontseptsii [Forensic Methods: Modern Scientific Concepts]: monohrafiia. Kharkiv: Apostil, 2012. 304 s.
- Zhuravel V. A. Okremi metodyky v systemi kryminalistychnykh znan [Specific methods within the field of forensic science]. *Naukovyi visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Seriya: Yurydychna*. 2015. Vyp. 1. S. 187–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvklau_2015_1_20.
- Zhyrnyi H. Yu. Struktura okremykh kryminalistychnykh metodyk rozsliduvannia pevnykh katehori zlochyniv [The Structure of Specific Forensic Investigation Methods for Certain Categories of Crimes]. Aktualni problemy suchasnoi kryminalistyky : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. : u 2 ch. Ch. 2. Simf. : Dolia, 2002. S. 164–167;
- Zhyrnyi H.Iu. Deiaki pytannia kryminalistychnoi metodyky. Konstytutsiia Ukrainy – osnova modernizatsii derzhavy i suspilstva [Some Issues in Forensic Methodology. The Constitution of Ukraine: The Foundation for the Modernization of the State and Society]: Materialy naukovoi konferentsii (21-22 cherv. 2001 r., m. Kharkiv). Kharkiv: Pravo, 2001. S. 379–380;

Надійшла до редколегії: 16.03.2026 / Рецензовано 17.04.2026 / Прийнято до друку 29.05.2026 / Доступно онлайн 30.05.2026

Приклад цитування:

Гусева, В., Романаускас, К. (2026). Структура методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері надання професійної правничої допомоги *Архів кримінології та судових наук*. 1 (13):123-129. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.13.2026.10>